

Topografie paměti – Julius Fučík

Struktura, řešení a cíle výzkumu

Popis cílů a obsahu mapy

Cílem mapy je poukázat na kontrast mezi přítomností Julia Fučíka ve veřejném prostoru v období státního socialismu a současným stavem míst paměti věnovaných tomuto komunistickému novináři a odbojáři. Tento kontrast zviditelňuje dynamiku veřejného prostoru a jeho konstruování pomocí odkazů na významné historické postavy nebo události.¹ Interaktivní mapa zachycuje výběr památníků, ulic či institucí nesoucích jméno Julia Fučíka. Patří k nim místa, jež jsou spjatá přímo s jeho životem, dějiště pietních aktů, ale i lokace, kde se odehrává *Reportáž, psaná na oprátce* a místa, která byla po Fučíkovi pojmenována zcela náhodně. Mapa má celosvětové měřítko, které pomáhá odhalit míru úcty prokazované tomuto socialistickému mučedníkovi.² Názorně pak dokládá, že centrální oblastí zájmu o Julia Fučíka bylo Československo. Silnou odezvu měl jeho příběh také v Sovětském svazu a jeho satelitech. Ve všech jmenovaných oblastech byl zájem o jeho osobu prosazován oficiální kulturní politikou.³ Přitažlivost však měl i pro levicové prostředí na druhé straně železné opony.

Klíčová slova

Vzpomínání – odboj – politika paměti – kult osobnosti – mučednictví

Časové pokrytí

1903 – současnost

Zvolené období je zvoleno záměrně velmi široce, aby zahrnovalo jak Fučíkův život, tak následný vývoje interpretace jeho působení, oběti a světonázoru.

Státy

Celý svět s důrazem na Československo

Typy objektů:

Památníky

¹ V souvislosti s politikou paměti socialistické diktatury můžeme mluvit o cílevědomém budování krajiny paměti. Viz např. Lukáš FASORA, *Krajina revolučních tradic (1920–1989) – kolébka nového člověka. Příklad Brněnska, Kladenska a Rosicka-Oslavanska*, In: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Denisa Nečasová a kol., *Svědnost sociálního experimentu. Nový člověk 20. století*, Praha 2018. K symbolickému významu veřejného prostoru pro ideologicky podmíněné uvažování vedení města na příkladu Prahy Martina PTÁČNÍKOVÁ, *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem. Kapitoly z pražské toponymie*, Praha 2021.

² O logice mučednictví v českých národních dějinách a v symbolickém systému komunistického hnutí viz např. Robert Pynsent: *Pátrání po identitě* Jinočany: H & H 1996, s. 179–246 a Kevin Morgan: *International Communism and the Cult of the Individual. Leaders, Tribunes and Martyrs under Lenin and Stalin*, University of Manchester: Palgrave 2017.

³ Studie k dynamice Fučíkova kultu z pera autora této mapy vyšla v rámci katalogu k výstavě *ReporTvář Julia Fučíka*. Viz Bohumil Melichar: *Příběh moci a pochybnosti. Dějiny čtení díla Julia Fučíka*, In: *ReporTvář Julia Fučíka*. Katalog k výstavě, Markéta Kabůrková – Libor Jůn – David Majtenyi (eds.), Praha: Národní muzeum – ÚSTR, 2020.

Kategorie obsahuje pomníky, památníky, busty, pamětní desky, sochy a další umělecká díla ve veřejném prostoru se zřejmou tendencí zviditelnit odkaz vyobrazené postavy, postav nebo událostí.

Ulice

Ulice pojmenované po dané postavě, postavách nebo události. Samotný akt pojmenování ulice lze považovat za zviditelnění odkazu postavy, postav nebo událostí ve veřejném prostoru.

Muzea

Muzejní a paměťové instituce, které se zabývají odkazem postavy, postav, událostí, dějinných období či se jiným způsobem vztahují k tématu mapy.

Dokumenty

Významné dokumenty archivní podstaty spojené s konkrétním místem nebo bodem na časové ose, které lze hodnotit jako podstatné historické prameny pro výzkum daného tématu.

Budovy

Budovy a další stavby významně spojené s daným tématem. Obsahuje například budovy, kde se odehrály důležité události nebo budovy, kde sídlí instituce významně spojené s budováním odkazu dané postavy, postav nebo událostí.

Místa

Další místa spojená s podstatnými historickými událostmi a postavami pro dané téma, například místa střetů dělnictva s četnictvem nebo veřejné prostory, jež odkazují na historické osobnosti.

Umělecká díla

Významná umělecká díla, která jsou spojená s konkrétním místem nebo bodem na časové ose a která lze hodnotit jako podstatná pro dokumentování fenoménů spojených s tématem mapy.

Události

Na mapě jsou takto označena místa, jež jsou spojená s podstatnými historickými událostmi a postavami pro dané téma.

Kategorie (zvolené vrstvy mapy)

a) Ulice

Mnoho měst a obcí pojmenovalo některou ze svých ulic po Juliu Fučíkovi, a to nejen v Československu. Byla Fučíkova ulice i ve vašem rodném městě? Kde Fučíkova zůstala a kde byla přejmenována? Jednalo se o hlavní bulvár nebo o uličku na periferii? A je Fučíkova pojmenována po Juliovi nebo po jeho strýci, hudebním skladateli Bedřichovi?

b) Monumenty ve veřejném prostoru

Byl Fučík ve veřejném prostoru skutečně všudypřítomný? Vybavíte si některý z pomníků Julia Fučíka, který po roce 1989 zmizel? Můžeme na Fučíka někde narazit i dnes? Která ze stanic metra se dříve jmenovala Fučíkova? Vědí vaše děti, kde se nachází "Fučíkárna"?

c) *Přírodní monumenty*

Jméno Julia Fučíka se nepropsalo jen do měst a obcí, ale i do krajiny. I když jde spíše o kuriozity, věděli byste, kde hledat horu Julia Fučíka?

d) *Místa Fučíkova života*

V oficiálním vzpomínání na Julia Fučíka hrála podstatnou roli místa, která Fučík navštívil, kde žil nebo kde byl zatčen. Jaké to je žít v bytě, v němž při zatčení Fučík nestřílel?

e) *Místa z Reportáže*

Dokonce i *Reportáž, psaná na oprátce* oplývá zajímavou prostorovou dynamikou. Kromě věznění na Pankráci a výslechů v Petschkově paláci se děj odehrává i na dalších místech. Kde komisař Böhm ve známé scéně pokoušel Fučíka a přemlouval ho k výpovědi?

f) *Konference*

Po válce se uskutečnilo i několik konferencí na fučíkovské téma. Kdo zde vystoupil? A mělo by smysl pořádat konferenci o Fučíkovi i v současné době?

g) *Fučík po roce 1989*

Některá místa spojená s Juliem Fučíkem se po roce 1989 výrazně proměnila. Kde se můžete s Fučíkem setkat dnes?

h) *Podniky a pracovní kolektivy*

Po Fučíkovi bylo pojmenováno i několik podniků. Kde se nacházely Doly Julia Fučíka? Znamenalo toto jméno něco pro místní dělníky?

i) *Fučík a mládež*

Fučík sloužil jako příkladná postava pro dospívající, proto po něm bylo pojmenováno několik mládežnických organizací. Kdo z vás chodil do pionýrského oddílu Julia Fučíka?

Struktura metadat

1) *Poloha*

GPS souřadnice. Výzkumnou výzvou je převedení dobové adresy do současné mapy.

2) *Jméno*

Název místa, události či artefaktu

3) *Popis*

Text shrnuje faktické vazby místa (či zobrazovaného místa) na téma mapy, detaily o jeho vzniku, jeho fungování, významné události, které se zde odehrály, i informace o jeho současném stavu či zániku.

- 4) *Rok vzniku a zániku*
Datace místa a příběhu s ním spojeného
- 5) *Galerie*
Zde uživatel nalezne dobové fotografie památníků, budov, propagačních plakátů, uměleckých děl apod.
- 6) *Zdroje*
Jedná o seznam zdrojů, ze kterých vychází výkladový text.

Pramenná základna a další zdroje

Základní zdroje informací ohledně Fučíkova života a jeho pozdějších interpretací poskytla zejména archivní pozůstalost Gusty Fučíkové, která po celý život spravovala odkaz svého manžela a dbala na ochranu své představy o jeho dobrém jménu. Tento zdroj byl doplněn studiem rozsáhlé dobové i současné popularizační i odborné literatury.

archivní fondy

Archiv Národního muzea, fond Julia Fučíka a Gusty Fučíkové, nezpracováno

Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, kolekce brožur, knihovna, sbírka umění, sbírka plakátů

Národní muzeum, sbírka novodobých českých dějin

Památník národního písemnictví, osobní fond Julius Fučík

Výběr publikovaných pramenů, dobové a odborné literatury

Adrijanov, Viktor – Hrabica, Zdeněk: *Lidé z Reportáže*, Praha: Mladá fronta 1981

Buřival, Zdislav a kol.: *Praha revoluční. Soupis pražských památek a památných míst revolučního dělnického hnutí, Komunistické strany a protifašistického odboje*, Praha: Olympia 1975

Fučík, Julius: *Reportáž, psaná na oprátce* (První úplné, kritické a komentované vydání/reedice), Praha: Torst 2016

Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha: Československý spisovatel 1973

Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka*, Praha: SNPL 1961

Julius Fučík ve fotografii, Praha: Novinář 1977

Kabůrková, Markéta – Jůn, Libor – Majtenyi, David (eds.): *Reportvář Julia Fučíka. Katalog k výstavě*, Praha: Národní muzeum – ÚSTR 2020

Khebl, L. – Košátková, Jarmila: *Ústřední dům dětí a mládeže Julia Fučíka*, Praha: Ústřední dům dětí a mládeže J. Fučíka 1968

Klein, Bohuš – Samuel, Rudolf: *Svedectvo pamiatok. Pamiatky Komunistickej strany Československa, pokrokových tradícií a národno-kultúrnych dejín Trenčianskeho okresu*, Trenčín: 1984

Nečas, Jaroslav – Kněžek, Libor: *Malý literární místopis Československa*, Praha: Československý spisovatel 1972

Padevět, Jiří: *Průvodce stalinistickou Prahou 1948–1956*, Praha: Nakladatelství Academia 2018

Podhajský, F. A. (ed.), Julek Fučík věčně živý, Brno: Host 2010

Weil, Jiří: *Vzpomínky na Julia Fučíka*, Praha, Svoboda 1947

Zwicker, Stefan: „Nationale Märtyrer“: Albert Leo Schlageter und Julius Fucik Helden kult, Propaganda in Erinnerungskultur, Paderborn 2006